

Република Србија
АПЕЛАЦИОНИ
СУД У БЕОГРАДУ
Гж 797/23
25.1.2024. године
Београд

У ИМЕ НАРОДА

АПЕЛАЦИОНИ СУД У БЕОГРАДУ у већу састављеном од судија Ивана Негића, председника већа, Весне Филиповић и Олге Арсовић, чланова већа, у парници тужиоца АА из ..., чији је пуномоћник Мирослав Рњаковић, адвокат из Београда, ул. Десанке Максимовић бр. 21/5, против тужене “*Naša AIK Banka a.d Beograd*”, са седиштем у Београду, ул. Михаила Пупина бр. 165г, чији је пуномоћник Милица Цицмил, адвокат из Београда, ул. Македонска бр. 30, ради раскида и утврђења ништавости уговора, одлучујући о жалбама тужиоца и тужене изјављеним против пресуде Вишег суда у Београду П 261/21 од 26.10.2022. године, у седници већа одржаној дана 25.01.2024. године, донео је

ПРЕСУДУ

ОДБИЈАЈУ СЕ, као неосноване, жалбе тужиоца и тужене и **ПОТВРЂУЈЕ** пресуда Вишег суда у Београду П 261/21 од 26.10.2022. године.

ОДБИЈАЈУ СЕ захтеви тужиоца и тужене за накнаду трошкова другостепеног поступка.

Образложење

Побијаном пресудом, ставом првим, дозвољено је објективно преиначење тужбе учињено поднеском тужиоца од 26.02.2020. године. Ставом другим, одбијен је као неоснован тужбени захтев тужиоца АА из ... којим је тражио да се услед битно промењених околности раскине Уговор о стамбеном кредиту бр. ..., закључен дана 17.05.2007. године између тужиоца АА из...и правног претходника тужене VOLKSBANK a.d Beograd. Ставом трећим изреке, усвојен је евентуални тужбени захтев тужиоца АА из ..., па је утврђено да је валутна клаузула у ЦХФ, члан 1 став 1 алинеја 1 Уговора о стамбеном кредиту бр. ..., закљученог дана 17.05.2007. године између тужиоца АА из ... и правног претходника тужене VOLKSBANK a.d Beograd

апсолутно ништава одредба уговора. Ставом четвртим изреке, обавезана је тужена да тужиоцу накнади трошкове поступка у износу од 417.717,00 динара, у року од 15 дана од дана пријема писаног преписа пресуде, под претњом принудног извршења.

Против наведене пресуде, жалбе су благовремено изјавили тужилац, побијајући је у ставу другом изреке, због битних повреда одредаба парничног поступка и погрешне примене материјалног права, а тужена у ставу првом, трећем и четвртном из свих законом прописаних разлога. Трошкове другостепеног поступка су образложено тражиле.

Тужена је доставила одговор на жалбу тужиоца.

Испитујући правилност пресуде у ожалбеном делу, у смислу одредбе члана 386 Закона о парничном поступку - ЗПП (Службени гласник РС” бр.72/2011, 49/2013 - одлука УС, 74/2013 - одлука УС, 55/2014, 87/2018, 18/2020 и 10/2023 – други закон), Апелациони суд је оценио да су жалбе странака неосноване.

Побијана пресуда није захваћена битном повредом одредаба парничног поступка из члана 374 став 2 тачке 1, 2, 3, 5, 7 и 9 ЗПП, на које овај суд, као другостепени, пази по службеној дужности, нити је учињена битна повреда одредаба парничног поступка из члана 374 став 2 тачка 12 ЗПП на коју жалба тужене посебно указује јер првостепена пресуда садржи јасне, потпуне и непротивречне разлоге о чињеницама важним за пресуђење који нису у супротности са садржином изведених доказа, изрека пресуде је јасна и непротивречна разлозима датим у образложењу, како у односу на чињеничне закључке, тако и примењене прописе.

Према утврђеном чињеничном стању дана 17.05.2007. године закључен је Уговор о стамбеном кредиту број ... између правног претходника тужене VOLKSBANK а.д. Београд, као банке, и тужиоца АА, као корисника кредита и ББ, као солидарног дужника, којим је банка одобрила кредит кориснику кредита у динарској противвредности од 51.131,40 ЦХФ у динарској противвредности по средњем курсу НБС на дан пуштања кредита у течај и то у сврху куповине непокретности. Кредит је одобрен кориснику на рок од 15 година од дана пуштања кредита у течај, са начином отплате у једнаким месечним ануитетима, а на основу плана отплате, који је саставни део уговора. Ануитети утврђени у ЦХФ се плаћају у динарској противвредности по средњем курсу банке на дан уплате. Каматна стопа износи 4,65% на годишњем нивоу и иста је променљива и утврђује се квартално у висини тромесечног ЛИБОР-а који важи два радна дана пре почетка кварталног периода за који се камата утврђује увећано за фиксних 2.24 процентних поена на годишњем нивоу. Каматна стопа утврђиваће се на исти начин до коначне отплате кредита. У току трајања кредита на захтев корисника преостали износ дугованих неотплаћених износа по одобреном кредиту може бити прерачунао и даље обрачунаван у противвредности ЕУР валуте према условима који важе за кредите који се обрачунавају у противвредности ЕУР валуте. Корисник право на измену валуте обрачуна може користити само једном у току трајања кредита по овом уговору. Према понуди правног претходника тужене Sberbank a.d Београд за закључење Анекса уговора о кредиту упућене тужиоцу тужена је предложила тужиоцу више модела према којима се мењају услови отплате стамбеног кредита ради омогућавања лакше отплате кредита, између осталог конверзију кредита индексираног

у швајцарским францима у кредит индексиран у еврима по курсу повољнијем за 5%, уз даљу примену каматне стопе коју банка примењује на кредите индексирани у еврима, а уз додатну могућност продужења рока отплате кредита у складу са захтевом тужиоца, а најдуже за пет година. Тужиоца нико није упозорио на могућност евентуалног осцилирања ЦХФ, а тужена је тужиоцу предлагала више модела према којима се мењају услови отплате стамбеног кредита ради омогућавања лакше отплате кредита, које тужилац није прихватио. Да је кредит дана 18.01.2015. године преиндексиран по условима који су тада важили за ову врсту кредита, али индексирани у валуту ЕУР, стање преостале главнице дуга би на дан утужења 29.05.2018. године износило би 16.293,68 ЕУР, у противвредности од 1.925.673,46 динара односно 18.825,72 ЦХФ. Да је кредит дана 18.01.2015. године преиндексиран у тада важеће услове банке за исту врсту кредита али индексирани у валуту ЕУР, стање преостале главнице дуга на дан утужења 29.05.2018. године би било веће него по постојећим условима за 3.688,56 ЦХФ, односно 377.300,93 динара или 3.192.45 ЕУР. Такође, услови отплате предметног кредита прихватањем понуђених модела по Одлуци НБС из фебруара 2015. године не би се побољшали, а чак би дошло и до повећања обавезе у односу на постојеће услове. Да је закључен Уговор о конверзији по условима из Закона о конверзији са стањем на дан 28.05.2019. године, укупна обавеза тужиоца била би мања за у валути ЦХФ за 7,12% или 4.447,07 ЦХФ, у валути РСД за 8,18% или 466.585,66 динара, у валути ЕУР за 7,78% или 3.955,58 ЕУР.

Код овако утврђеног чињеничног стања, првостепени суд је применом одредаба члана 10, 11, 12, 14, 15, 18 став 2, 46, 47, 50, 100, 103, 105, 109, 110, 133, 134. 135, 1065, Закона о облигационим односима одлучио као у изреци ожалбене пресуде. Наиме, отежано испуњење обавеза тужиоца услед наступања промењених околности не представља објективну категорију, односно нужну последицу промењених околности, већ се цени субјективно, према околностима сваког конкретног случаја. При околности да се тужилац није обраћао туженој са захтевом за правичну измену уговора или за конверзију кредита, нити је обавестио тужену о намери за раскид уговора чим је сазнао за промењене околности, а наставио је да редовно испуњава своје уговорне обавезе, те је целокупан износ кредита исплатио, суд је нашао да тужилац није доказао да су несумњиво промењене околности заиста и довеле до таквог отежаног испуњења уговорне обавезе на страни тужиоца или до немогућности остваривања сврхе уговора, које би учинило основаним захтев за раскид спорног уговора због чега је одлучио као у ставу другом изреке ожалбене пресуде. С друге стране, приликом одлучивања о евентуалном тужбеном захтеву тужиоца, суд је нашао да је исти основан. У конкретном случају, тужена банка није током поступка доставила доказ да је тужилац као корисник кредита писано упозорен на последице које може изазвати примена уговорене валутне калузуле. Осим тога, банка као специјализована финансијска организација могла је и морала предвидети раст курса швајцарског франка и о томе писаним путем упознати корисника кредита пре закључења уговора. Такво поступање банке је условљено императивним поштовањем основних начела прописаних цитираним одредбама Закона о облигационим односима, као и одредбама Закона о заштити потрошача. По налажењу суда, тужена банка је као организација са посебним степеном финансијског знања и обавезе професионалног обављања делатности кредитирања, била дужна да пре закључења спорног уговора о кредиту индексираним применом курса швајцарског франка потпуно и за просечног потрошача разумљивим језиком писаним путем информише тужиоца као корисника кредита о свим пословним ризицима и економским

последицама које преузима пристајањем да се динарски износ његовог дуговања индексира применом курса швајцарског франка, а што тужена банка неспорно није учинила. Како је неспорно да тужена није приликом закључења Уговора о стамбеном кредиту писаним путем упозорила тужиоца на ризике задужења у валути ЦХФ, то је суд нашао да је тужена при закључењу уговора поступила противно императивним прописима и то противно начелу савесности и поштења и противно дужности поступања са пажњом доброг стручњака.

Наведено чињенично стање утврђено је потпуно и поуздано и оно логично и несумњиво произилази из изведених доказа, које је првостепени суд правилно ценио, у складу са чланом 8 ЗПП и правилно применио материјално право – одредбе Закона о облигационим односима, када је одлучио као изреком ожалбене пресуде, а своју одлуку је образложио јасним и довољним разлозима, које прихвата у свему и овај суд, као другостепени.

Неосновани су и без утицаја наводи жалбе тужиоца да су испуњени услови за раскид уговора о кредиту јер је пораст валуте ЦХФ нарушио начело једнаке вредности узајамних давања, која повреда је за последицу имала немогућност остварења сврхе уговора, јер тужилац треба да врати нешто што није ни примио и уместо главнице и камате сада дугује све то увећано за енормни пораст валуте ЦХФ, а поред наведеног, скок ЦХФ је за последицу имао и отежано плаћање ануитета, јер је уместо планираног издатка тужилац морао да издваја значајно већи износ да би измирио доспеле обавезе. Ово из разлога јер уговор о кредиту као двострани правни посао ствара права и обавезе како за банку као даваоца кредита, тако и за физичко или правно лице као корисника кредита. Приликом закључења уговора и одређивања висине престаџија странке имају у виду постојеће околности, односно оне околности које ће према предвиђањима у домену њихове моћи наступити у будућности. Међутим, уколико током извршења наступе одређени догађаји који су по својој природи изванредни и ако их странке у време закључења уговора нису могле предвидети, оне представљају један од кумулативних услова за раскид уговора, с обзиром да само присуство изванредног догађаја није довољно за раскид уговора, већ се захтева да оно доводи до претерано отежаног извршења обавезе. Дакле, да би дошло до раскида уговора, присуство изванредности и непредвидивости догађаја треба да доведе до тога да је испуњење обавезе за једну странку постало претерано отежано или би јој нанело претерано велики губитак, с тим да и у ситуацији постојања кумулативних услова (наступање изванредних околности и отежано испуњење обавеза) закон предвиђа да се уговор неће раскинути у ситуацији ако друга страна понуди или пристане да се одговарајући услови уговора правично измене.

Тужилац је у тужби и у поступку пред првостепеним судом тврдио да је након закључења уговора дошло до енормног и неочекиваног скока вредности CHF у односу на динар, а коју околност у време закључења предметног уговора није могао предвидети, те да му је као последица у овако енормној разлици вредности швајцарског франка у односу на динар отежано испуњење уговорне обавезе, будући да је његова уговорна обавеза враћања кредита вишеструко увећана, а због које чињенице је уговор изгубио циљ и сврху, на коју околност је вештак финансијске струке извршио поређење курсева, утврдивши проценат ап्रेसијације CHF у односу на ЕУР и РСД.

Међутим, одредбом члана 223 ЗПП прописано је да ако суд на основу изведених доказа (члан 8) не може са сигурношћу да утврди неку чињеницу, о постојању те чињенице закључиће применом правила о терету доказивања. Терет доказивања је на странкама које тврде да имају неко право. Дакле, тужилац на коме је био терет доказивања у погледу одлучне чињенице отежаног испуњења уговорне обавезе као једног од кумулативних услова за раскид уговора због промењених околности, током првостепеног поступка пропустио је да предложи доказе којима би се утврдило његово имовинско стање, већ се искључиво фокусирао на тврдњу да су се анuitети увећали, а што представља само један од услова за раскид уговора, притом он је кредит исплатио у целости, па неосновано потражује раскид уговора који је услед испуњења престао да производи правно дејство. Стога, како тужилац није доказао одлучне чињенице, а сам уговор о кредиту чији се раскид тражи више не производио правно дејство будући да је облигација угашена услед испуњења, то је правилно првостепени суд закључио да нису били испуњени услови за раскид уговора због промењених околности у смислу одредбе члана 133 ЗОО.

Такође, правилно је првостепени суд код оцене испуњености услова за раскид уговора због промењених околности, ценио права тужиоца као корисника кредита и дужности банке као даваоца кредита, садржине у одредби члана 7 предметног уговора о кредиту, Одлуци Народне банке Србије о мерама за очување стабилности финансијског система у вези са кредитима индексираним у иностраној валути од 24.02.2015.године и Закону о конверзији стамбених кредита индексираних у швајцарским францима. Наиме, према одредби члана 7 Уговора о стамбеном кредиту, уговорне стране, овде тужилац и правни претходник тужене, споразумеле су се да током отплате кредита банка може на захтев корисника кредита да одобри конверзију кредита одобреног у валутну клаузулу у ЦХФ у кредит са валутном клаузулом у ЕУР. Одлуком Народне банке Србије о мерама за очување стабилности финансијског система у вези са кредитима индексираним у иностраној валути („Службени гласник РС“, бр.21/15 и 51/2015) донетом 24.02.2015.године била је прописана дужност банке да кредит индексан у швајцарским францима и другој иностраној валути конвертује у кредит индексан у евро, по курсу и на начин предвиђен овом одлуком и да корисницима стамбених кредита индексираних у швајцарским францима најкасније 30 дана од дана ступања на снагу ове одлуке, понуди четири конкретно наведена модела закључења анекса уговора којим би се изменили услови отплате кредита. Законом о конверзији стамбених кредита индексираних у швајцарским францима („Службени гласник РС“, бр. 31/2019) чланом 1 прописано је да се овим законом уређују права и обавезе банке и корисника финансијских услуга - физичког лица са којим је банка закључила уговор о стамбеном кредиту са валутном клаузулом - индексан у швајцарским францима у поступку конверзије дуга по основу овог кредита у дуг индексан у еврима, а чланом 4 да је банка код које корисник отплаћује стамбени кредит, односно која има потраживање по основу тог кредита на дан ступања на снагу овог закона дужна да понуди конверзију преосталог дуга по том кредиту у дуг индексан у еврима по курсу за конверзију а преостали дуг у смислу става 1 овог члана чини износ главнице на дан конверзије увећан за износ доспеле а ненаплаћене редовне камате на дан конверзије и износ добијен конверзијом из става 1 овог члана умањује се за 38%. Међутим, иако се од тужиоца као дужника по предметном уговору очекује да превазиђе догађај у циљу испуњења уговорне обавезе, тужилац иако је имао могућност није током отплате кредита поднео захтев за конверзију кредита одобреног у валутној клаузули CHF у кредит са валутном клаузулом у евро, нити је а како то

произилази из његовог исказа прихватио понуду да му банка преосталу висину кредита од 11.000.00 ЦХФ смањи на пола. Сем наведеног, у случају отплате кредита у целости и престанка уговорних обавеза испуњењем у време пресуђења, није основан захтев за раскид таквог уговора.

Неосновано се жалбом тужене указује на погрешну примену материјалног права да валутна клаузула предметног уговора не може бити ништава пошто је дозвољена и у складу са свим материјално правним прописима, те да писмено обавештење о свим могућим последицама ризика које тужилац преузима прихватањем уговорене клаузуле о индексирању кредита у валути ЦХФ није утемељено ниједном законском нормом и представља кршење Уставних начела.

Уговарање валутне клаузуле у смислу клаузуле вредновања тако да се новчана обавеза измирује у домаћој валути, али се број јединица домаће валуте који треба платити одређује сразмерно вредности одређеног (уговореног) броја јединица стране валуте, није само по себи недозвољено. Уговарање валутне клаузуле допуштено је Законом о облигационим односима, уз ограничење да се валутна клаузула може користити само као мерило вредновања обавезе која се мора измирити у домаћој валути, како је прописано одредбом члана 395 тог закона. Валутном клаузулом се успоставља ефикасан механизам заштите од могућих економских појава које могу довести до смањења вредности валуте уговора, односно смањења или немогућности реализације очекиване добити. Такво конституисање валутне клаузуле има правно утемељење у одредби члана 15 Закона о облигационим односима јер се њеном применом обезбеђују очување, односно успоставља једнакост узајамних давања даваоца и корисника кредита. Осим тога уговарање валутне клаузуле допуштено је и одредбом члана 34 став 8 Закона о девизном пословању (“Службени гласник РС” бр. 62/2006, 31/2011, 119/2012, 139/2014, 30/2018).

Међутим валутна клаузула не може бити правни основ обогаћења даваоца кредита на штету корисника кредита стицањем несразмерне имовинске користи у односу на реалну тржишну вредност исплаћеног динарског износа кредитних средстава. Валутна клаузула може уживати судску заштиту само у случају када се њеном применом обезбеђује очување еквивалентности узајамних давања даваоца и корисника кредита. Сагласном вољом уговорених страна се осим валутне клаузуле, као средства очувања једнакости узајамних давања, може конституисати и клаузула којом ће се преузети валутни ризик од стране банке према њеном повериоцу. Таква клаузула је могућа и правно допуштена када се банка давалац кредита на међународном тржишту задужила у одређеној страни валути и преузела обавезу да и враћање примљеног износа по том основу реализује у истој валути. У том случају банка је овлашћена да тако прибављена девизна средства непосредно уступи потенцијалном кориснику кредита. Овакав вид кредитирања је допуштен сагласно одредби члана 25 Закона о девизном пословању. Тада се преузети валутни ризик од стране банке према њеном повериоцу може вољом уговорних страна правно ваљано превалити на корисника кредита. Услов за то је постојање писаног обавештења којим је корисник кредита пре закључења уговора на њему разумљив начин упознат са свим економско – финансијским последицама ризика које ће он преузети прихватањем такве уговорне клаузуле. Писано обавештење о преваловању свих правних и економских последица валутног ризика са банке на корисника кредита битан је услов пуноважности уговорне

клаузуле о индексацији динарског дуга применом курса швајцарског франка и када пласирана динарска средства кредита нису прибављена претходним задужењем банке на међународном тржишту у тој валути. У том случају корисник кредита се писаним обавештењем мора на њему разумљив начин информисати да извор пласираних динарских средстава кредита није претходно задужење банке у уговором опредељеној валути – швајцарским францима, већ се курс те валуте примењује само као уговором опредељени начин индексирања пласираних динарских средстава. То је први услов чијим се постојањем опредељује правна ваљаност индексирања динарског дуга применом курса швајцарског франка. Осим тога пуноважност такве уговорне одредбе је условљена кумулативним испуњењем и допунског – другог услова. То је постојање писаног упозорења кориснику кредита на могући раст курса швајцарског франка који је банка као специјализована финансијска организација могла и морала предвидети и о томе упознати корисника кредита пре закључења уговора. Такво поступање банке условљено је императивним поштовањем основних начела облигационог права прописаних одредбом члана 12, 13, 14, 15 и 16 Закона о облигационим односима. Обавеза банке да поштено поступа и упозори корисника кредита на стварни ризик и економске последице које таква клаузула производи конституисано је императивним одредбама члана 3, 11, 17 и 18 раније важећег Закона о заштити потрошача (“Службени гласник Републике Србије” бр. 79/2005), односно одредбама члана 41, 42 и 43 сада важећег закона (“Службени гласник Републике Србије” бр. 62/2014, 6/2016 - други закон, 44/2018 - други закон). Идентична обавеза банке прописана је одредбом члана 13 и 15 Закона о заштити корисника финансијских услуга (“Службени гласник Републике Србије” бр.36/2011, 139/2014). У противном, неиспуњењем наведених услова у тренутку закључења уговора искључује се и могућност судске заштите клаузуле о индексирању динарског дуга корисника кредита применом курса швајцарског франка, јер би се применом те одредбе нарушила еквивалентност узајамних давања даваоца и корисника кредита, што је сагласно одредби члана 105 у вези са чланом 103 Закона о облигационим односима чини ништавом, како то правилно у конкретном случају закључује првостепени суд.

Дакле, основни циљ уговарања валутне клаузуле у уговору о кредиту, је само очување стварне вредности износа динарске главнице, која се кориснику кредита ставља на располагање од стране банке-даваоца кредита. Такво уговарање валутне клаузуле, представља правно допуштен основ очувања једнакости узајамних давања уговорних страна у уговору о кредиту, односно заштити даваоца кредита од евентуалних штетних последица нереалног пада курса динара или високе инфлације. На тај начин, уговорне стране у уговору о кредиту исказују поштовање начела еквивалентности узајамних давања, установљеног императивном одредбом члана 15 ЗОО. Тим начелом, обавезане су уговорне стране да у заснивању двостраних уговора, морају успоставити и очувати једнакост вредности својих узајамних давања. У том контексту, се и одредбом члана 18 став 1 ЗОО, намеће обавеза странама у облигационом односу, да у извршавању својих обавеза, поступају са пажњом доброг привредника, односно пажњом доброг домаћина. Цитираном одредбом се у ставу 3 конституише и обавеза страна уговорница, да су у остварењу свог права из уговора, уздрже од поступака којима би се отежавало извршење обавезе друге стране. Дакле, наведена начела, јасно указују на то да се уговорне обавезе не могу извршавати на рачун непоштовања једнакости узајамних давања, нити се то може чинити тако да се другој уговорној страни отежава извршење њене обавезе. Осим тога, од уговорних

страна захтева се и да у извршавању својих обавеза, поступају савесно и поштено, уз уважавање правног стандарда доброг привредника, односно доброг домаћина. То су општа уговорна начела, која се сагласно одредбом члана 25 став 1 ЗОО, подједнако примењују на све уговоре, што значи и на уговор о кредиту.

Сходно наведеном правилно је закључио првостепени суд да је ништава одредба уговора о кредиту о индексирању динарског дуга применом курса швајцарског франка, јер није утемељена у поузданом писаном доказу да је банка пласирана динарска средства прибавила посредством сопственог задужења у тој валути нити је пре закључења уговора кориснику кредита доставила потпуну писану информацију о свим пословним ризицима и економско финансијским последицама које ће настати применом такве клаузуле.

Правилна је и одлука којом је првостепени суд у смислу члана 199 ЗПП дозволио објективно преиначење тужбе које је тужилац учинио поднеском од 26.02.2020. године, када је поред тужбеног захтева за раскид уговора истакао и евентуални тужбени захтев за утврђење ништавости појединих одредби спорног уговора, правилно оцењујући да би то било целисходно за коначно решење односа међу странкама, а да поступак по преиначеној тужби неће знатно продужити трајање парнице.

Имајући у виду изнето приликом доношења другостепене одлуке, овај суд је ценио и остале жалбене наводе али их посебно не образлаже сходно члану 396 став 2 ЗПП, јер се истима не доводи у сумњу законитост и правилност одлуке.

Потврђена је и одлука о трошковима парничног поступка садржана у ставу четвртом изреке јер је донета правилном применом члана 150, 153, 154 и 157 ЗПП сходно успеху и за радње које су биле нужне и оправдане за вођење поступка, а у складу са важећом Адвокатском тарифом и Таксеном тарифом из Закона о судским таксама.

Из наведених разлога, применом члана 390 и члана 401 тачка 2 ЗПП донета је одлука као у ставу првом изреке ове пресуде.

Како странке нису успеле са жалбама у другостепеном поступку, то им не припада право на накнаду трошкова другостепеног поступка, те је применом члана 165 став 1 и 153 ЗПП одлучено као у ставу другом изреке.

Председник већа – судија
Иван Негић, с.р.

За тачност отправка
Управитељ писарнице
Јасмина Ђокић